

הגמרא הביאה שדורשים מהנאמר במצורע "על בהן" להכשיר צדדים ולפסול צדדי צדדים
את כל הפעמים שכתוב "הַשְּׂמָאלִית". אמר

רבי ירמיה לרבי זירא, כיון שדרשת כל כף שמאלית השנוי בפרשת מצורע לדרשה, מדוע לא תדרוש את כל "על בִּהֶן יָדוֹ הַיְּמִנִית" וְעַל בִּהֶן רַגְלוֹ הַיְּמִנִית" הכתובים בשמן בין במצורע עשיר ובין בעני. הרי כתוב בדם האשם "וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּם הָאָשָׁם וְנָתַן הַכֹּהֵן עַל תְּנוּךְ אֶזְנוֹ הַמִּטְהַר הַיְּמִנִית וְעַל בִּהֶן יָדוֹ הַיְּמִנִית וְעַל בִּהֶן רַגְלוֹ הַיְּמִנִית" וכיון שיודעים שנותנים את השמן במקום שנתנו את הדם מהכתוב "על דָּם הָאָשָׁם" אנו יודעים שצריכים לתת את השמן על בהן יד ורגל ימין? עונה הגמרא, שכתוב אחד בא להכשיר את הצדדים של הבהן, ואחד לפסול צדדי צדדים של הבהן¹²².

שואלת הגמרא, למה צריכים גם את הכתוב נותן את השמן על מקום הדם והדם אינו חוצץ
"על דָּם הָאָשָׁם" וגם "על מְקוֹם דָּם הָאָשָׁם"¹²³? עונה הגמרא, שאם היה כתוב רק "על דָּם הָאָשָׁם" היינו אומרים שצריכים לתת את השמן על הדם כשהוא בעינו, אבל לא אם הדם נתקנח. ואם היה כתוב רק "על מְקוֹם דָּם הָאָשָׁם" היינו אומרים שצריכים לתת את השמן על מקום הדם שנתקנח, אבל אם הדם נמצא הוא חציצה בין השמן לבוהן. והכתוב "על דָּם הָאָשָׁם" מלמד שהדם אינו חציצה.

רבא שאל אחרי שכתוב "על דָּם הָאָשָׁם" רבא אמר יד יד לקמיצה רגל רגל לחליצה אוחן אוחן לרציעה
ו"על מְקוֹם דָּם הָאָשָׁם". וכתוב בדם "הַיְּמִנִית", למה צריך לכתוב בשמן "על בִּהֶן יָדוֹ הַיְּמִנִית" וְעַל בִּהֶן רַגְלוֹ הַיְּמִנִית" בעשיר ועני¹²⁴? אלא אמר רבא, ייתור המילים ימנית

¹²² הבשר התחתון שכנגד הכף שעל ולא תחת. רש"י.

¹²³ תוס' מפרשים שיכתוב בשניהם על מקום או שיכתוב בשניהם על דם. תוס'.

¹²⁴ תוס' שואלים על פירוש רש"י שמשמע לרבא שצריכים את הימנית דדם בין בעני בין בעשיר ולמה לא לומדים זה מזה. כמו בצדדין ובצידי צדדין. והיה צ"ל שימנית דדם דעני הוא לפרשה שנאמרה ונשנית, כמו ימנית דשמן דעני. ושמא לענין ימנית לא היו לומדים אם לאהיו כ' במפורש כיון שחלוקים בקרבנותיהם, אע"ג שלומדים זה מזה לצדדין ולצידי צדדין. עוד קשה שמשמע שבא רבי ירמיה להקשות לרבי זירא. ונראה לפרש שהקשה משום שרבי זירא דרש מכפוש שכל מקום שנאמר כף אינו אלא ימין. אם כן בעל בהן ידו לא היה צריך לכתוב ימין ואיני יכול ליישבו יפה וצריך לדקדק בו. תוס'.

ושמאלית שבמצורע עני ועשיר נאמרו ללמד בגזירה שווה להלכות אחרות: 1. למדים בגזירה שווה יד יד לקמיצה, במצורע עשיר כתוב יד "עַל בֶּהֱן יָדוֹ הַיְמָנִית" ובקמיצה כתוב יד "וַיִּמָּלֵא כַּפּוֹ מִמָּנָה", מה יד מצורע ימנית אף בקמיצה ימנית. 2. רגל רגל לחליצה, במצורע עשיר כתוב "וְעַל בֶּהֱן רַגְלוֹ הַיְמָנִית" ובחליצה כתוב "וַיַּחְלֶצֶה נֶעְלוֹ מֵעַל רַגְלוֹ" כמו שבמצורע היא רגל ימנית אף בחליצה היא רגל ימנית. 3. אוזן אוזן לרציעה, במצורע עשיר כתוב "עַל תְּנוּךְ אֶזְנוֹ הַמִּטְהַר הַיְמָנִית" וברציעה כתוב "וַיִּרְצַע אֶדְנָיו אֶת אֶזְנוֹ בַּמִּרְצָע" כמו שבמצורע היא און ימנית אף הרציעה היא באון הימנית¹²⁵.

שמאלית לפסול ימין

למה נאמר במצורע עשיר שמאל, הכתוב "וַיִּצָּק עַל כַּף הַכֹּהֵן הַשְּׂמָאלִית" בא לגופו שמאלית ולא ימנית. אבל מה באה ללמד המלה שמאלית "מִן הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל כַּפּוֹ הַשְּׂמָאלִית"¹²⁶? אמר רב שישא בנו של רב אידי, לפסול ימין של כהן במצורע. שלא תאמר שאם שמאל נתרבתה כל שכן שנתרבתה ימין. ושנה עליו הכתוב לעכב, שמאלית ולא ימנית¹²⁷. ולמה באה שמאלית ויד ורגל ימנית במצורע עני? כמו ששנה התנא דבי רבי ישמעאל שכל פרשה שנאמרה ונשנית, לא נשנית אלא בשביל דבר שנתחדש בה, ובפרשת מצורע עני נתחדש קרבן עולה ויורד.

א' רבא אר"ל כל מקום שנאמרה או אצבע או כהונה אינה אלא ימין. לקיש, בכל מקום שנאמרה אצבע וכהונה אינה אלא ימין. והגמרא הבינה, שהעיכוב הוא רק אם כתוב אצבע וכהונה, כמו חטאת שכתוב בה "וַיִּלָּקַח הַכֹּהֵן מִדָּם הַחֲטָאת בְּאֶצְבָּעוֹ". ולומדים שהוא בימין בגזירה שווה אצבע אצבע ממצורע שכתוב בו: "וַיִּטְבֹּל הַכֹּהֵן אֶת אֶצְבָּעוֹ הַיְמָנִית". שואלת הגמרא, הרי בקמיצה לא כתוב אצבע אלא רק כהונה. ושנינו במשנה שאם קמץ בשמאל פסול?

125 ורבא לא דורש את של עני כדלקמן כל פרשה שנאמרה ונשנית לא נשנית כו'. רש"י.

126 השאלה היא משמאל השני של עשיר שהראשון בא לגופו להכשיר שמאל, ותירצו שבא למעט ימין ואין לדרוש למיעוט אחר מיעוט שנרבה ימין שא"כ לא צריך לכתוב אלא אחד. ושאל ואידך שמאל למאי אתא היינו דעני. תוס'.

127 ולא קשה הרי הוא מיעוט אחר מיעוט ששמאלית הראשון אינו מיעוט שכיון שיש גז"ש יד יד לקמיצה היינו או' שנדרוש בגז"ש שכף היא ימנית וצריך לכתוב שמאל להכשיר שמאל ולעולם כל שכן ימין. ולכן כתב רחמנא שמאלית אחרת למעט ימין. רש"י.

אמר רבא, הכוונה שאם כתוב או אצבע או כהונה אינה אלא ימין.

שאל אביי את רבא, הרי בהולכת אברים לכבש כתוב כהונה: בדבר המעכב כפרה ¹²⁸ "וְהִקְרִיב הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּל וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ", ואמר מר זו הולכת אברים לכבש. ושנינו במסכת תמיד שכתן אחד היה מוליך את הראש בימין ואת הרגל של ימין בשמאל, ואפילו שבהולכה כתוב כהונה? מתרצת הגמרא, שימין מעכבת רק בדבר המעכב את הכפרה, אבל לא בהולכת האיברים שאינה מעכבת את הכפרה ¹²⁸.

לר"ש אצבע ל"צ כהונה כהונה שואלת הגמרא, הרי קבלת הדם בכלי צריכה אצבע היא דבר המעכב כפרה. וכתוב בה כהונה: "וְהִקְרִיבוּ בְּיָדָם אֶת הַדָּם" ואמרו בתורת כהנים והקריבו זו קבלת הדם. ושנינו במשנה, שאם קבל את הדם בשמאל פסל ורבי שמעון מכשיר? עונה הגמרא, שלרבי שמעון ימין מעכבת רק אם כתוב אצבע וכהונה. שואלת הגמרא, והרי שנינו בברייתא שרבי שמעון אומר כל מקום שנאמרה יד אינה אלא ימין, וכל מקום שנאמרה אצבע אינה אלא ימין? עונה הגמרא, לרבי שמעון במקום שכתוב אצבע הוא בימין אפילו שלא כתוב כהונה ¹²⁹. אבל מקום כתוב כהונה לא אומרים שהיא בימין אלא אם כן כתוב אצבע. ובקבלת הדם שכתוב כהונה, רבי שמעון מכשיר בשמאל. שואלת הגמרא, אם כן מדוע במקום שכתוב אצבע צריכים לכתוב כהונה? לומר שצריך לעשות את העבודה בכיהונו, בבגדי כהונה. שואלת הגמרא, הרי בזריקה לא כתוב אלא כהונה. ושנינו במשנה שאם זרק בשמאל פסול, ורבי שמעון אינו חולק? אמר אביי, שרבי שמעון חולק בברייתא ¹³⁰, ששנינו, קבל בשמאל פסול, ורבי שמעון מכשיר. זרק בשמאל פסול, ורבי שמעון מכשיר ¹³¹.

128 שאפשר לפשוט ולנתח אצל הכבש או שהכהנים יושיטו זה לזה. רש"י.

129 ומשכחת לה באחרי מות ולקח מדם הפר והזה באצבעו הרי אצבע בלא כהונה. רש"י.

130 תוס' שואלים שהוא תימה שלא בא במשנה בשום מקום. ועוד הקשה ה"ר יעקב מאורלינ"ש מדוע לא לומדים ימין מהדיקש של זאת התורה מחטאת, הרי א' בדף פד ובזבחים דף צ"ח ואיבעי"א סבר לה כר"ש ומשמע שר"ש לומד את שאר הקרבנות בהדיקש מחטאת. ור"ת השיב לו שגורסים כאן והרי מליקה כו' והש"ס הביאה בקוצר שכן דרך הש"ס לקצר כמה משניות והסופרים טעו כאן וכתבו במקום מליקה זריקה. ועוד אמר ר"ת שאפי' אם גורסים זריקה אפשר לומר שהתנא סובר כרבי שמעון אבל ר' שמעון לא סובר כמותו ואינו לומד ימין בזריקה בשאר קרבנות מחטאת. תוס'.

131 רש"י הקשה שנלמד מקמיצה שלא כתיב בה אלא כהונה. ושנינו קמץ בשמאל פסל ורבי שמעון לא חולק. ותיריך שר' שמעון לא חולק בקמיצה מפני שהוא לומד ששמאל פסול מקדשי קדשים היא כחטאת וכאשם. תוס' הקשו שאם ידע את הברייתא שבסמך מהי הקושיה מזריקה הרי הוא חולק בהדיא ומכשיר זריקה בשמאל כמו

שואלת הגמרא, מדוע רבא אמר שלומדים בגזירה שווה "יד" "יד" לקמיצה, הרי בקמיצה כתובה כהונה ורבא אמר שלחכמים שבכל מקום שכתוב או אצבע או כהונה אינה אלא ימין? עונה הגמרא, כתוב אחד ללמד שקומץ בימין. ואחד ללמד שצריכים לקדש את הקומץ ולתת אותו לתוך הכלי ביד ימין.

שואלת הגמרא, ולרבי שמעון שאומר שלא צריכים קידוש קומץ בכלי שרת, ובין למי שאומר שצריכים קידוש קומץ בכלי¹³², הרי רבי שמעון סובר שקידוש קומץ בשמאל כשר¹³³, למה רבא צריך ללמוד יד יד? אם לקמיצה עצמה¹³⁴, הרי אפשר ללמוד זאת כמו שדרש רבי יהודה בנו של רבי חייא, שטעמו של רבי שמעון המכשיר הקטרת הקומץ שלא מתוך כלי שרת הוא מהכתוב במנחה: "קִדְּשׁ קִדְּשִׁים הוּא בַּחֲטָאת וּבְאֶשֶׁם", עובדה ביד בלא קידוש כלי אלא קמץ והולך והקטיר בידו עובדה בימין, כחטאת שכתוב בה אצבע וכהונה. בא לעובדה בכלי, עושה את קידוש הקומץ בשמאל כאשם מצורע שכתוב בו שמאל. וכיון שלומדים מההיקש של מנחה לחטאת שעושים את כל עבודות המנחה הנעשות בימין למה צריכים לדרוש "יד" "יד"? עונה הגמרא, ללמוד שבמנחת חוטא הכהן קומץ בימין¹³⁵, ולא אומרים שלרבי שמעון כשרה אף בשמאל שכן לשיטתו לא נותנים שמן ולבונה על מנחת חוטא כדי שלא יהא קרבנו מהודר.

ששנינו בא לעובדה בכלי עובדה בשמאל כאשם כלומר כזריקת אשם. ונראה שהיו מתרצים שלומדים מיד יד תוס'.

132 אפ' שהגמרא נשארה בתויבתא על רנב"י עדיף לפרש את דברי ר' שמעון ככולי עלמא. תוס'.
133 רש"י פי' כמו שאומרים לק' בא לעובדה בכלי עובדה בשמאל כאשם. וקשה ששם מדובר במעלה את הקומץ בכלי להקטיר, אבל כשנותן הקומץ בכלי שרת לקדשו לעולם נאמר שצריכים נתינה בימין כמו שהקמיצה בימין. ובזבחים (דף כה.) פירש רש"י שרבי שמעון מכשיר קידוש קומץ בכלי בשמאל משום שאינו עדיף מקבלה שרבי שמעון מכשיר בשמאל. וגם זה קשה שאפשר לומר שקידוש בכלי עדיף משום שנאמר בו יד יד רבא. ושמא לא מסתבר לו לדרוש שהוא עדיף מקבלה. ואם תאמר הרי מי שמצריך קידוש קומץ ורב נחמן שחולק על יהודה בריה דרבי חייא. ויש לומר שהיה מפרש בא לעובדה ביד בקמיצה עצמה, או בהעלאה ביד להקטיר לאחר שנתקדש בכלי. תוס'.

134 שרבי שמעון אינו לומד שהיא בימין ממה שכתוב בה כהונה, מפני שלא כתוב בה אצבע. רש"י.

135 אע"ג ש"וימלא כפו ממנה" לא כתוב במנחת חוטא וממנו לומדים לעיל יד יד לקמיצה. תוס'.